OTTOVA SVĚTOVÁ KNIHOVNA

1790-91

BOŽENA NĚMCOVÁ

KARLA

SVĚTOVÁ KNIHOVNA

PODLE ČÍSEL.

Ceny a číslování z doby předválečné nahrazeny byly novými; každé číslo Světové knihovny je nyní za 1 Kč. Čísla označená kromě číslic ještě písmeny nutno považovati za (dvojitá na př.: č. 101-103 bylo by za Kč 3·—, ale 104-106 abc je za Kč 6·—). Rozebraná čísla budou postupně dotiskována, pokud jejich dotisk přistoupením naší republiky k bernské konvenci pro Světovou knihovnu bude možný.

ČOROVIČ, Ve chvílích klidu 928-929
— O lásce a životě v Hercegovině 930-931
HILTY, Veřejné tajemství řečn. umění 932
Rukopisové Zelenohorský a Králodvorský (Dr. Hanuš) 933-935a
BALZAC, Plukovník Chabert 936-937 a
XENOFÓN, Hostina 938
TOLSTOJ A. N., Tři povídky 939-941
MIRBEAU, Zahrada muk 942-945
SIEROSZEWSKI, V pasti 946-947
— Dvě sibiřské povídky 948
MORUS, Utopie 949-951 ab
BANDELLO, Výbor novell 952-953
MILTON, Ztracený ráj I. 954-956 abc
MILTON, Ztracený ráj II. 957-959 abc
WARNER-MORLEYOVÁ, Píseň života 960
GOETHE, Torquato Tasso 961-963
COOK, Třetí cesta kolem světa 964-966
ČAJKOVSKIJ, Kozácká pomsta 967-968 ab
LESSING, Moudrý Nathan 969-971
LAGERLÖFOVÁ, Povídka o panském dvoře 972-973
FRANCE, Studně svaté Kláry 974-976
ANDREJEV, Gubernátor 977
IBSEN, Stavitel Solness 978-979
DE VAUVERNAGUES, Úvahy a zásady 980-981
SLAVÍK, Světlo v lékařství 982-983
ZAJCEV, Vybrané povídky 984-985
— Klid 986
CORNEILLE, Polyeuktos 987-988
DE BANVILLE, Výbor básní 989-990
Cestopis t. ř. Mandevilla 991-993
HVIEZDOSLAV, Básně biblické 994-996
ERASMUS ROTTERDAMSKÝ, Chvála bláznovství 997-998
GANE, Rumunské novelly 999
NOVOTNÝ, Jan Hus 1000 a
ČECH, Dvě povídky 1001-02
HUXLEY, Proslovy, rozpravy a pojednání, I. 1003-04
DELEDDA, Sardinské povídky 1005-06
HUMBOLDT, Cesta trop. Amerikou 1007 a
LANGER, Den v Kocourkově 1008-09a
NĚMCOVÁ, Pohorská vesnice 1010-1013
HUMBOLDT, Cesta v rov. kraj., II. 1014
VÁŇA, Ideály věd a víry 1015-16
MANN, Novelly 1017-18
HUGO, Ruy Blas 1019-21 abc
ZIGEL, Slovanské právo 1022-24
PEKAŘ, Frant. Palacký 1025-26 abc
BÖHLAU, Touha 1027
BÖLSCHE, Tajemství přírody 1028-30
PRÁŠEK, Foiničané 1031-32
DE VIGNY, Chatterton 1033-34
HURBAN-VAJANSKÝ, Herodes 1035-1036 a
KALLASOVÁ, Ona a oni 1037-38
LAMENNAIS, Slova věřícího 1039-40
TINAYREOVÁ, Utěšitelka 1041-42
FRANCE, Perleťové pouzdro 1043 a
SLAVATA Z CHLUMU, Přehled nábož. dějin českých 1044-46
BIRINSKIJ, Mumraj 1047-48
MUSSET, Novelly a povídky III. 1049-50 a
KRESTOVSKÁ, Tři povídky 1051-1053
CHATELAIN, Povídky 1054-56
MIKULIČ, Dvě povídky 1057-58

KARLA

OBRÁZEK Z OKOLÍ DOMAŽLICKÉHO

OD

BOŽENY NĚMCOVÉ

V PRAZE 1927

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO
SPOLEČNOST S R. O.

Nezměněný otisk prvního vydání z r. 1855
(Perly České)

I.

Bylo krásné jarní ráno. Od Lesního Mnichova k českým hranicím blížila se tlupa vojáků. Za nimi jely vozy s věcmi. Na předním voze seděl důstojník se svou paní.

Vedle vozu kráčela žena, nesouc na hřbetě malé děvče. Postava ženy té byla vysoká, kostnatá, tvář hrubých tahů ale příjemná, ačkoliv černé obočí a dlouhé černé obrví kol sivého oka na první pohled trochu pošmournou ji činily. Byla ustrojena v selský šat, jaký se nosí v okolí Domažlickém. Měla černou, skarbatěnou sukni s červenou lemovkou a velmi kratičkým živůtkem, modrou zástěru, vyšívanou šněrovačku, přes prsa červenou podušku, košili s širokým okružím kolem hrdla a s dlouhými rukávcemi; na hlavě červený šátek na pokos vázaný, červené punčochy, střevíce na špalíčkách s podkůvkami, napřed s mašlí.

Silnice vedla příkře do vrchu, a s obou stran táhly se tmavé lesy, ponejvíce jehličiny. Žena nepokojně, s nedočkavostí hleděla před sebe, některou chvíli pak začala kráčeti rychle ku předu, jakoby nohy okřídlené měla.

„Ale, Markytko, vyť se všecka unavíte, dejte mi alespoň to děvče na vůz,“ ozvala se paní na voze sedící.

„Jakoby se stalo, vzácná paní kmotřinko,“ od-

pověděla žena, „vždyť je to děvče lehké jako chmýřko, necítím jí na hřbetě.“

Paní ji více nenutila, a Markyta popošoupnuvši břemínko svoje výše, pospíchala za vojáky, kteří též, ač do vrchu bylo, rychle ku předu kráčeli.

Když vrchu dostupovali, stával se les světlejší; pojednou byli z lesa ven, a před nimi rozprostíral se přerozkošný výhled do českého kraje.

U východu z lesa byla paseka, na níž ještě sem tam jedle nebo smrk vyrůstaly, pod pasekou po vrchu dolů zelenaly se pole, u prostřed nich pak stála vesnice, jejíž roztroušené stavení ohražené byly ovocnými sady.

Nejprvnější na pasece byla žena s děckem. „Doma jsme, chvála Bohu!“ zvolala, klesnouc na kolena.

„Doma jsme! — Zlaté Čechy! — Už je šlaka zle!“ tak a jinak znělo to se všech stran. Vojáci házeli čapkami do povětří, smáli se, výskali, a mnohý stál v němém pohnutí. Každý dle své povahy radost na jevo dával. —

„Krásný je to kraj!“ zvolal i důstojník, když byl se svou paní na paseku vešel.

„S dovolením — tentononc — pane nadporučíku,“ ozval se starý voják, hladě si dlouhé kníry, „tak krásný, že se nemůže člověk na něj ani dost vynadívat. Ale když se musí loučit, to přichází krušno. Já to zkusil — tentononc — před třinácti lety. Tenkráte, kdybych se nebyl styděl, byl bych

si opravdu zaplakal, a přece jsem mnohou hrudu svalil. — Však nám tenkráte jeden mladý rekruta na cestě zemřel. Pochovali jsme ho — tentononc — v Rechci.“

„Nějaký mazánek matičin!“ usmál se důstojník.

„S dovolením — pane nadporučíku, byl to statný hoch. Ale bývá to u nás, že nám těžko loučit se s domovem, a dokonce je-li to — tentononc — do ciziny. Stesk padne na srdce, a není rady ani pomoci, domácí nemoc člověka schvátí.“

„I jděte mi s vaší domácí nemocí!“ zasmál se důstojník.

„S dovolením — tentononc — pane nadporučíku, ať si to jmenujou doktoři tak nebo tak, je to přece jen domácí nemoc,“ řekl voják, otáčeje kníry okolo prstu, což dělával jen tenkráte, když ho něco dopálilo, jinak si je vždy jen hladíval.

Když vojáci na paseku vyběhli, nechali hospodáři na polích pracující díla a dívali se na vrch. Děti, hrající si na pasece a na záspích, běžely úprkem matkám povídat, že je u lesa dav lidu. — Za chvíli vybíhaly ze stavení hospodyně, nesouce na ramenou, aby darmo nestály, menší děcka. — Staré babičky klapkaly za nimi, majíce pod paždí i vřetánko i kužel. I hospodáři mladí, staří vycházely tu ze stodol, tu ze zahrad, kde právě kdo pracoval.

„To jsú naši vojáci, jdú z Němec!“ řekl jeden

z nich, když si byl dlouhé černé vlasy s čela odhrnul a z pod dlaně na vrch se podíval.

„Pote hor," pobídli ostatní.

Šli. Jeden pak z hospodářů zavolal na ženu: „Selka, vezmi s sebú chléb, sůl a mléka, snad jim přijde k chuti!" — Selka obrátila se na špalíčku, zavolala do dvora: „Dorla! Hanče!" a když dvě děvčata jako laně ze zahrady přiběhla, zmizela s nimi v srubu[1]. Ostatní hospodyně všimly si též sedlákovy řeči, a která doma čeho měla, obrátila se nazpět do stavení.

Hospodářové kráčeli k vrchu jen tak pozvolna, co noha nohu mine, aby se nezdálo, že je zvědavost příliš trápí. Ženy zůstávaly pozadu, ale přece kroček za kročkem přicházely výše.

„Dymů, páni vojáci, dymů?" začal jeden z sedláků, když byli vrchu došli a vojáky jménem božím pozdravili.

„Domů, sedláku, domů jdeme," ozvali se vojáci.

„Nu tak, tak. Všude je dobře, doma nejlíp," řekl sedlák, a zase se odmlčel.

„Jak se jmenuje vaše vesnice?" zeptal se důstojník.

„Chodovo, vzácný pane oficír," odpověděl ochotně starý, blíže stojící sedlák, pozvedna zdvořile červenou, kůží obšitou čepici.

„A ta dolení, s tím zámkem?"

„Je Trhanovo, vzácný pane. Dále je Újezdo[2],

a hyn tam jsú Domažlice,“ začal starý sedlák vykládat, ukazuje při tom dřevěnou dýmkou, z které byl kouřil, sem a tam. „V pravo od Domažlic vidíte na vrchu kostel; to je vrch sv. Vavřince, my tam hale říkáme na Veselé hoře. Pod Veselú horú je les Runít, za Runítem vesnice Stráž, za Stráží vrch Salka, za Salkú vesnice Pažežnice, tak to jde vrch za vrchem, vesnice za vesnicí.“

„Ze Stráže jsem já a tuhle kmotra Markyta,“ vpadl mu do řeči vousáč, hladě si kníry.

„Nu, co škodí,“ kývnul hlavou starý.

Jiný hospodář se ale hned ptal: „Kterés ty rodiny syn?“

„Bartovic,“ odpověděl voják; vztýčiv pak hrdě týl, obrátil se k důstojníku řka: „S dovolením — tentononc — pane nadporučíku, za starodávna užívali naši předkové, Chodové, aneb jak jim také přezdívali Psohlavci, velkých práv. Měli svůj prapor, svého hejtmana a byli všickni svobodníci. Tam, co je naše vesnice, byla hlavní stráž, a proto se podnes u nás říká na Stráži.“

„Tak to bulo[3], tak,“ přisvědčil starý sedlák a vzdychl si.

„A stranou Domažlic na vrchu ten zbořený hrad, jak ten jmenujete?“ ptal se dále důstojník.

„Risenberk; povídají lidé, že leží pod tím zbořeným zámkem poklad, hale tuto pravda nebude, kterak by ho tam páni ležet nechali, kdyby tuto pravda bulo? Pod Risenberkem jsú Kúty, tam

chodíme na húřad. Hyn tam ty vrchy, co se táhnú od Kdyně k bavorským hranicím, jmenujú se Vysoká hora, Dobrá hora — na té roste prý jeden den v roce zlatá metlice, hale kterak ji trhat, když se neví, který den vyrůstá?“

„Tuto bude bájka; když jsem v Hluboké sloužil, pásal jsem den jak den na Dobré hoře, ale zlatou metlici jsem neviděl,“ vskočil starému do řeči vousáč.

„Snad roste jen v noci,“ ozvala se Markyta, „jako vykvétá kapradí v pravou půlnoc o sv. Janu Křtiteli. Kdyby prý čistá panna prostřela pod kříček bílou šatku, květ by jí naň padl z ryzího zlata.“

„A proč se již některá o to nepokusila?“ usmál se důstojník.

„Och, vzácný pane kmotřínku, toť by se musilo zlata k smrti zachtít, aby se která v tu hodinu odvážila. Noc má své právo!“ odpověděla Markyta.

„To je tak,“ přisvědčil starý sedlák.

„A jak jmenujete ostatní vrchy?“ ptal se ho dále důstojník.

„Prál jsem, že Dobrá hora, Vysoká, nu pak je Hvězdinec, Stříbrná, pod Stříbrnú je stříbrný důl — kopali tam prý kdysi stříbro — a hyn ty dva vrchy u samých oblak jsú panny Marie prsa.“

„Toť je Oser a Arborec,“ vpadl mu do řeči důstojník.

„Nu, hu vás je zovú tak, hu nás jinak,“ po-

hodil hlavou Chodovák, a máchnuv rukou, v níž dýmku držel, na levý bok, pokračoval dále: „Hyn tam na rovině vidíte, vzácný pane oficír, o samotě stát černý vrch ha na něm hrad. To je Přimda. Býval tam prý před časy jeden český kníže hu vězení držán za to, že nechtěl v zemi žádných pánův trpět. Dej mu Pánbůh věčnú slávu! hale což je to všecko platno, tuto být nemůž. — Rovně vpřed když se díváte, máte-li dobré oko, haž do Plzně vidíte. — Tu ten náš vrch, co stojíme, je Čerchov, ha ty lesy jmenujeme Černé lesy."

Mezi tím co byl stařík důstojníku vykládal, přinášely selky s děvčaty svými chléb, mléko, pomazánky, med i koláče, co kde která v domácnosti měla.

„Pojezte, čeho Pánbůh nadělil," pobízely hospodyně, kladouce jídla pod jedle do trávy. Panu důstojníku a jeho paní přinesly majolíkové talíře, lžíce koštěné i žbánečky na mléko. Ostatní ale nabírali si sběračkami z plných vrhlic[4]. Chutnalo všem a selky měly radost, vidouce jak toho ubývá.

Hospodyně posadily se nedaleko Markyty do trávy, děvčata ale sběhly s vrchu dolů a jakoby šly do stavení; ale kdo se pozorně díval dolů do zahrad, viděl tu i tam mezi zelenem černovlasou hlavičku, otočenou bílým vínkem, a vrkoče[5] propletené červenými fábory.

„Osobo, měla bych tě znát?" pravila jedna z hospodyň Markytě, když se byla chvíli na ni

bedlivě dívala. „Nebulas to ty — před pěti lety — co tě odnesli tu s toho vrchu do našeho stavení zomdlenú, když vojáci odešli do Němec, tvůj muž s nimi?“

„Byla jsem to já byla. Pánbůh vám zaplať starost vaši. Ale tys mi vyšla z podoby, selka. Nebyla bych tě poznala. Jsi chorá?“ pravila Markyta.

„Zlý vítr mne ofoukl, od té chvíle mám trolení v húdech; od toho chudnu. Musím se poradit s Hújezskou babkú, ona je toho mocna. Dá Pánbůh, že mi pomůže. — Ha který z těch chlapů je tvůj muž?“

„Nemám už muže, umřel mi v Němcích, chudinec!“ smutně odpověděla Markyta.

„Nu, potěš tě Pánbůh. To dívčí je tvoje?“

„Je.“

„Kam hodláš?“

„Domů do Stráže. Znají mne, já je, bude mi tam nejlíp.“

„Toť je rozum,“ přisvědčila selka.

Když si byli i vojáci s hospodáři pomluvili a hostinnosti zadost učinili, kázal důstojník k pochodu. Rukou potřepáním děkovali se vojáci. „Dej vám Pánbůh zdraví!“ znělo s jedné, „Sprovoď Pánbůh!“ znělo s druhé strany.

Zpívajíce stupali vojáci dolů ku Klenči. V Domažlicích byl den odpočinku. Tam se rozloučila Markyta s kmotřinkou i s vojáky. Ona plakala, a

jim oči zvlhly. Vždyť žila s nimi skoro pět let v cizině! — Paní kmotřinka vtiskla jí do ruky dva křížové tolary, malému děvčeti na šaty, a dala jí lístek, na němž jmeno její i číslo domu napsáno bylo. „Schovejte si, Markytko, tu cedulku, a když nechcete se mnou jet, tedy mne alespoň v Praze navštivte, a vezměte Karlu s sebou," doložila vlídná paní.

„A kdybyste kdy čeho potřebna byla nebo Karla, jen se na nás obraťte," přikazoval důstojník, neboť měl i on poctivou Markytu rád, a kdyby tomu byla přivolila, chtěl si vzít karasaté[6] její děvče za vlastní.

„Já se s tebou loučit nebudu. Pozdravuj — tentononc — doma, a řekni, že přijdu co nejdřív," pravil plačící Markytě starý vousáč, hladě si kníry dle svého oblíbeného zvyku.

Byl právě v městě trh; Markyta našla záhy hospodáře, s kterým se domů svezla.

II.

Strážská richtářka chystala čeledi svačinu. Chvílemi jí přelítl po buclaté, přívětivé tváři mráček, a z úst vycházelo tiché lání. „Huž táhne na třetí, ha ještě nejede. — Bodejž ho pan páter! — Jestli ho tam v městě přemluvili, jestli vešel do krčmy. — Po mně sahá —! Tulik peněz má hu sebe!"

V tom co se žena tak strašila, rozlehlo se po návsí prásknutí biče jako střelná rána. Richtářce mžikem tvář se vyjasnila, znala předobře to zvláštní prásknutí, tak silně to neuměl mimo richtáře žádný sedlák v celé vsi. Honem běžela ke krbu[7] chystat pro muže oběd. Koně zaržáli na dvoře, a za malou chvilenku vcházel do dveří richtář Milota a za ním žena s děvčetem.

„Selka, podiv se, koho jsem tuto z města dovezl!“ zvolal dříve než selka naň byla promluvila. Okamžení dívala se richtářka na příchozí, pak ale s radostnou tváří obě ruce vstříc jí podávajíc, zvolala: „Matičko Klatovská, totě Markyta! Kdes ty se tu vzala?“

„Přišla jsem s vojáky do Domažlic. Sedlák mne vzal domů,“ odpověděla Markyta, tisknouc selce ruku.

„Nu, to dívčí je tvoje?“

„Je.“

„Pánbůh ti je požehnej, jako višně! Nu, pote dál, pote. Sedněte hyn za stůl. Dám jen chase svačnu, ha hnedlinko jsem tu zase,“ pravila selka, zatočila se jako na obrtlíku a zmizela ve dveřích.

„Ani nestárne ta selka,“ prohodila Markyta, posazujíc děvče za stůl.

„Chvála Bohu, ta je vždy jak vítr čerstva,“ odpověděl sedlák, zavěšuje si bílou šerku a širák na hřeb u lože.

Opravdu byla richtářka čerstvá žena. Sotva

minulo několik minut, snášela již na stůl oběd, pomazánku čerstvě vrtěnou, mléka, i koláč mazaný kolikerým kořením. „Nyničko jezte. Co mám, to nesu. Pánbůh vám toho požehnej. Ty, Markyto, si hukroj sama, dívčí teky dej,“ pobízela selka, kladouc před Markytu požehnaný načatý bochník, na němž náčinek ležel. „Dej jí teky mléka, je polodní, jako mandle. Dala je Stračka, co jsi ty Markyto vychovala. Huž mám, pane, od ní pěknú jalovici.“

„To bylo dobré zvířátko, Stračka, ale Ryzka, ta mi dělala caparty — nejednou mi dížku z ruky vykopla,“ pravila Markyta.

„Když jsi ty odešla do Němec, nemohl nikdo s ní být,“ řekl sedlák; „raději jsem ji prodal. Však jsem pro tu chybu kolik zlatých škody měl.“

„Nu, osobo zlatá, povídej pak, kterak se ti vedlo v Němcích, co dělá Drahoň, tvůj muž? Vrátil se teky?“ začala selka.

„Ten se huž nevrátí, odešel na věčnost,“ pověděl Milota.

„Humřil!“ spráskla ruce dobrosrdečná selka, a oči se jí zalily slzami. „Nu, potěš tě Pánbůh. — Což se mu stalo? bul on chlap selný.“

„Domácí nemoc —“ pravila Markyta.

„Och, té není pomoc,“ jistila selka, „když nemůž člověk dymů.“

„To je to. Ale z vojny nepustí, dokud čas nevyprší. Ani mu nevěřili; domácí nemoc že je prý

smyšlenka, voják že nesmí babí srdce mít, že musí vytrvat. Ale což je to všecko platno, když padne stesk na srdce, nemůže si pomoct ani chlap," vzdychla Markyta a odložila lžici, neboť jí sousto v ústech rostlo. Po chvíli pravila dále: „Kdyby nebylo kmotra Barty, byl by Drahoň jistě utekl. Ten mu předložil, jaké následky by z toho pošly, těšil ho, a Barta to byl, co mi vzkázání poslal, abych přišla do Němec. — Však jsi ten list, sedláku, sám čtal. Kdyby mi tehdáž děcko choré nebývalo, byla bych hned šla; proň musela jsem prodlít. Pánbůh je vzal, a víte, že jsem hned šla."

„A nebul veselejší, když jsi k němu přišla?" ptala se Milotová.

„Když jsem povídávala, kterak se tu dělo, když jsem zpívávala našinské písně, byl veselejší, ale hned zase padl do své truchlivosti. Ani ho nezarmoutilo, že nám to děcko umřelo. ‚Byl by beztoho voják,' říkal, ‚lépe, že si je Pánbůh vzal.' — Za rok narodilo se nám to děvče. Měl radost velikou, a jakoby všecek byl okřál. Náhle ale padl do suchoty, chřadl a chřadl, nemohl službu zastávat, a netrvalo to dlouho, vynesli ho. Jeho jediná žádost byla, ještě jednou se podívat domů. Nebohý, nedošel toho, musí přece jen ležet v cizé zemi. Nešťastná vojna! chraň Pánbůh každou matku, každou ženu —" štkala Markyta.

„Spokoj se, Markyto, všude zem Páně," těšil ji Milota. „Potrefí to více žen, více matek. Jinak

být nemůž. Císař pán je náš pán, slúžit mu jsme povinni.“

„Jak dlúho je to, co Drahoň humřil?“ ptala se richtářka.

„Na červené vejce[8] byl právě rok,“ odpověděla Markyta.

„Nu, proč nepřišla jsi dříve huž dym?“

„Kmotr Barta mne zrazoval, bych se nevydávala s tou děvčicí sama na cestu, v jeseni že půjdou vojáci domů, bych sečkala. Přišla jeseň, řeklo se, že půjdou z jara. Nechtěla-li jsem v zimě jít, musela jsem čekat do jara. Však jsem sotva té doby se dočkala. Ten rok sloužila jsem paní kmotřince. Chtěla mne vzít do Prahy s sebou, já ale raději vrátila se k vám. Doufám, že mne neopustíte, když vám budu sloužit, jako jsem vám dříve sloužila. — Zachová-li mi Bůh to děvče, najdete práci i pro ni,“ doložila Markyta.

„Nic ty se Markyto nestarej o tuto. Kdo chce pracovat, práci najde vždy, ha práce nese sebú chléb,“ pravila selka.

„Huděláme to tak,“ řekl Milota po kratičkém rozmýšlení, „bedle v naší chalpě je prázná sence. V té senci můžeš být s tvú dívčí. Stravu budeš mít hu nás. Naseju ti s půl čtvrce lněného semena, habys mohla v zimě, když nebude tak na pelno, pro sebe příst. Selka dá ti dvé hus k chování, habys mohla pro tu dívčí na peřiny si nastřádat. Služba ti půjde jako dříve. Nu, jsi spokojena?“

„Zaplať ti to Pánbůh, sedláku, stonásob,“ pravila Markyta, a slza se jí v oku třpytila, když podávala Milotovi ruku na ujištěnou, že vstupuje do jeho služby.

Na to odešel sedlák po své práci, a Markyta pomáhala i hned selce uklízet.

„Jak ti říkají?“ ptala se malého děvčete selka.

„Karla,“ odpovědělo děvče, pozdvihši k ní sivé, černě obrvené oči.

„Prosím tebe, Markyto, jaké jsi jí to jméno dala? Co jsem na své nohy vstala, jsem takové neslyšela,“ ptala se s podivením richtářka.

„Jáť za to nemohu. To víš že je u nás obyčej, aby neslo dítě jméno kmotry. Dala jsem na vůli kmotře, když se mne ptali. Kdo pak by se toho nadál, že by se mohla jmenovat Karolina.“

„Hale jestli pak je teky v kalendáři to jméno?“ ptala se richtářka.

„Musí přece být, vždyť pan farář ničeho proti tomu neměl.“

Selka kroutila hlavou, dala děvčeti kus koláče, pak je pohladila po hlavě, pravíc s útrpným hlasem: „Ty tě tam, chudáku, pěkně pokřtili!“

„A kde máš Petra?“ ptala se Markyta, aby přišly na jiné myšlénky.

„V Medákově ve škole. Podivíš se, kterak vyrostl; přes rok oráče zastane.“

„A od té doby vás nepřibylo?“

„Nu, to znáš osobo zlatá, kterak to bývá,“ po-

usmála se richtářka. „Měla jsem jedno dívčí, Pánbůh mi ji vzil, ha druhé mi zase nadělil. Rok je mu; běhá jako čamrda.“

„A kde je máš?“

„Husopaska vzala je s sebú na mez. Ono se to tam rádo v trávě válí.“

„A jak se tvoje jmenuje?“ ptala se Markyta.

„Hana.“

„Hana se pěkně volá. Jsem tomu ráda, že máš děvče; děvče obveselí stavení, jako růže zahrádku. Budou si s Karlou družky. Za to tě ale prosím, abych si to tvoje dívčí taky vzala na starost; ty víš, že mám děti ráda,“ prosila Markyta.

„Mileráda,“ odpověděla richtářka; „beztoho když je pelno, neví člověk kam s těmi dětmi, má-li je vzít na pole nebo doma nechat. Ty Markyto budeš mi k ruce ha dohlídneš v chlívě, Hanči pak, starší děvku, budu posílat na pole s čeládkú ostatní.“

Toto ustanovení bylo to jediné, což Markytě třeba bylo, jiného uvádění a nařizování nepotřebovala. V celé té domácnosti, do které po čtyrech letech zase znovu vstupovala, ničehož se nezměnilo, ničehož se z ustanoveného sobě místa nepošinulo, leda že Hana přibyla, kopavá Ryzka že ubyla, Stračka a mladé stromky v sadu že povyrostly.

Jako když vítr zaduje přes jezero a tichou hladinu jeho rozryje, tak zpráva, že se Markyta Dra-

hoňová z Němec vrátila a Bartovic Adam že se záhy vrátí, rozrušila tichý a jednotvárný život obyvatelů vesnických.

Hospodáři, hospodyně, staré báby i děvčata, čeládka i ty malé děti, zkrátka kde kdo byl přicházel k richtářovům hejtu[9] podívat se na Markytu a její karasaté děvče s tím neslýchaným jménem. Každému musela opakovat, jak se jí v Němcích vedlo, musela povídat o Petru Pavlovic, o Pavlu Petrovic, jak že se jim tam vedlo. Ta chtěla vědět jak v Němcích vaří, ta zase jak tam předú, onen se ptal na húrodu, a jiný jsou-li tam křesťané. Markyta povídala co věděla, a co nevěděla s tím odkázala tazatele na kmotra Bartu. — Druhý den vědělo každé dítě, jak se Markytě po ty čtyry roky vedlo, ona pak znala, kde se co narodilo, kdo se oženil i kdo umřel.

III.

Barta nebyl žádnému řemeslu vyučen. Když pásával ještě skot, vyřezával ze dřeva lípového lžice, sběračky, solničky a podobné. Ze slívového dělal přeslice a kužele, jež pěkně cínem vykládal. — To se mu i na vojně hodilo, a hezkých pár zlatých si tím uměním vydělal za těch čtrnácte let, co na vojně byl, neboť uměl střádat. Přišed domů našel hezkou sedničku, i poživy tolik co potřeboval pro

sebe, což mu bratr jakožto výmluv[10] dávati povinen byl. Bylo mu dost dobře. Nejvíce ho z počátku mrzelo, že nebylo ve vesnici tabáku dostati.

„Víš ty co, Barto," řekl mu richtář, když si mu jednou stěžoval, „žádej oň sám. Máš svou senci, máš pár zlatých peněz, co vysloužilec i právo k tomu, oč že ho dostaneš? Nám bude teky poslúženo, když nebudem muset do města posílat."

Barta richtáře poslechl. Pan kantor napsal mu žádost, zadal ji, a po krátkém čase dostal dovolení. — Když je měl, šel do města a dal si na hodnou desku namalovat štít: Turka s dlúhou dýmkou a velikánskými kníry, jak tó vidíval ve městech.

Když si ten štít domů přinesl a na okenici pověsil, sbíhala se celá ves na podívanou. Chlapci na se pokřikovali: „Hantono! Hadame! chutě pote; — Tentononc — je vymalovaný na desce, kterak dýmá!" — a hoši hnali se k Bartově okenici jako na oheň.

Sednička Bartova byla čistá jako sklo, a každá věc měla svoje místo, běda pak, kdo by mu ji byl pošinul. Zvyklý jsa vše sám si udělat, nedal si od nikoho sloužit, ačkoliv by mu švakrová ráda byla uklízela. Vše muselo u něho jít jako po šňůře. Ráno když si všude všecko poklidil, že nebylo ani prášku na ničem, zalil nejdřív na okně muškát, nakrmil stehlíka, kterého učil také pískat podle noty, pak si přichystal na stůl vážky, nůž a dřevo,

zapálil si dýmku, vyhlídl z okna na Turka, nemá-li pocákaný kaftan nebo vytlučené oko, pak si pohladil kníry a zasedl k práci. To byl jeho zvyk ráno jak ráno mimo neděli, kde místo práce šlo se do kostela.

Díla měl dost. Lžic, vařeček, přeslic bylo vždy potřeba, a Barta uměl je velmi čistě vyřezávat. — Měl také při práci vždy diváků; každý, kdo šel kolem, pozdravil ho, a když i nepotřeboval paklíček tabáku, alespoň se zeptal: „Co děláš, Barto?“ — Hospodyně přicházely k němu s dětmi hejtu, i když neměly čeho objednávati; s Bartou byla pořízená, on znal i kávu vařit, již vesničanky mimo Markytu jen dle jména znaly. I ty děti ho rády měly, neublížil on ani kuřeti, i těm pudivětrům odpustil, kteří mnohdy zbůhdarma naň volali: „Tentononc — pane Barto, paklíček kuřlavého.“

Nejraději však ze všech měl Markytu a kmotřičku svoji Karlu. Markyta uměla mu nejlíp vyhovět, s ní mluvíval o svých vojenských spoludruzích, které i ona znala, mluvili o Drahoňovi a vzpomínali minulých časů. — Karlu houpával na klíně, povídal jí pohádky a každou neděli přinesl jí z kostela jablko nebo čepeníčko[11]. — Jen to mu vhod nebylo, že Markyta ani na hodinu děvče k potěšení mu neponechala.

„Tuto kmotra — tentononc — je hloupý zvyk, že máš to děvče vždy u kapsy,“ bručíval, když mu ji odvádívala.

„Vždyť víš, kmotře, že jsem s ní zvykla. Od

kolíbky nedala jsem ji od sebe, stýskalo by se mi a jí též. A děvče patří matce," říkala Markyta.

„Hloupá věc, že je to děvče."

„Prosím tě, kmotře, snad bys mi nepřál chlapce? To bych měla pěknou radost. Když bych si ho nejlíp vychovala, odevzdali by mi ho na vojnu, a tam by mi umřel."

„Vždyť každý neumře — já jsem — tentononc — také neumřel."

„Což ty, tobě je pět jako pět, tuto každý netrefí."

„A jak to, kmotra — tentononc — myslíš?" rozmrzel se Barta a otočil kníry okolo prstu.

„Jak to myslím — nijak to nemyslím. Kdyby nebožtík Drahoň takový byl jako ty, seděl by tu dotud," pravila Markyta, která začasté Bartu pokoušela, ale neráda ho domrzela.

„To já také říkám," udobřil se hned Barta. „Jen kdyby to byl chlapec, já bych ho naučil execirku jako — tentononc — otčenáš."

„Dej mi svatý pokoj s tvou execirkou, ani slyšet o ní nechci. Děkuju Pánubohu, že mám děvče!" — Tak se obyčejně končívaly jejich hádky v té záležitosti.

Večer jak večer šel Barta k richtářovům, ale v neděli šel tam hned odpoledne. To si poseděli hospodáři v letě vně pod stromy, v zimě se bavili v sednici. K večeru šlo se vespol do hospody, kde si trochu popili a několikrát hodili.

Bartova zamilovaná rozprava v těch besedách byla o vojenském stavu a o execirce. Jeden ze starých sedláků byl jeho opponent, a každou neděli býval jeho důvod tentýž. Vždy začal: „K čemu execirka, ve francúzské vojně přišlo teky na nás. Mušeli jsme chutě kde kdo. — Dali nám jen pušky, žádný mundur, ha hučili nás execirku. Ten pan oficír, co nás hučili, buli jsú[12] Němec. Nerozuměli jsme jim, ha ničemu se nenahučili. Měli s námi velikú trampotu, ha hořce si naříkali, ti s těmi červenými čepicemi že jsú kterak duby tvrdí, že nemůžú je ničemu vyhučit. Nu přišlo k bitce. — Tu naši milí chlapci popadli pušky tenkým koncem do hrsti, ha mlátili do nepřítele jak mlátili. To jste měli vidět, lidičky Boží, tu melu! Kde se hukázala červená čapka, bralo to nohy na plece! To na nás hleděli ten milý oficír ha práli: ‚Tak vy tak humíte bít, to jsem nevěděl.‘ — ‚Tak, tak, pane oficír, my po našinsku,‘ povídali my.“ — Ačkoliv sedláci vypravování to již kolik setkrát slyšeli, vždy se jim líbilo, vždy si hlavami hrdě přikývali. Nicméně Barta neupustil od svého mínění a zastával řádnou execirku. Když se dostal mezi selky, škádlily ho aby se oženil, a radily mu tu i tu, ale on vždy jim říkal: „A nač mi chodit k Barboře, když mám všeho na dvoře?“

Milota ale trefil mu do noty, když začal jednou o Markytě. „Tutu bych si vzal — ona už ví co já rád, a je dobrá žena. A — tentononc — to dívčí

mám šlakovitě rád,“ pravil na to Barta a hladil si kníry až po samu bradu.

„No počkej — já budu tvým řečníkem, však ona se zdráhat nebude, vždyť jsi ty chlapík a máš svou výživu.“

„To si myslím že jsem,“ řekl Barta, prsa hrdě vypna.

Milota slíbil, že mu přijde druhý den s vyřízenou. Barta byl časněji zhůru než kdy jindy, při poklizení zastavoval se každou chvíli, v zapomenutí hladil si kníry uprášenou rukou, a oči mourovaté svítily mu jakousi vnitřní radostí. Kdo ví, co vše mu hlavu projíždělo! — Zapomněl se také ten den podívat na Turkův kaftan, a místo co měl vyřezati srdéčko na přeslici, vyřezal je na vařečku.

Odpoledne přihrne se Milota do dveří, a beze všech příprav vysypal mu hnedle čirou pravdu na mísu, řka: „Milá brachu — z toho mraku nebude dýšť. Markyta nechce hani tebe, hani jiného. Člověk neví někdy, kterak s tím ženským plemenem vyjít,“ ozval se richtář.

„Vždyť jsem já to věděl,“ bručel Barta, otáčeje si kníry třikrát okolo prstu. „Tentononc — Miloto, rozumíš, nedávej to na buben!“ prosil po chvíli.

„Toť je rozum. Nic ty si z toho nedělej, ha pusť to po větru,“ těšil ho Milota.

Na vzdor těšení ale točil si Barta kníry celé dva dni okolo prstu; teprv třetí den, když se podíval

do zrcadla a viděl, že mu jako kly s obou stran odstávaly, shladil si je dolů. Hladil je celý den a večer šel k richtářovům. Markyta stála na záspí, sypala lichvě[13]. Pěkně ho přivítala, pak mu podala ruku řkouc: „Zůstaňme si, co jsme si!“

„No, zůstaňme,“ odpověděl Barta, potřepal jí ruku a vešel do světnice. Od té doby nebylo mezi nimi o tom řeči, a po čase ani žádné babě nenapadlo, ptát se Barty, kdy se bude ženit. Každá věděla jistou jeho odpověď: „Až se mi v krbě zhvězdí.“

IV.

Jako ty jedle v blízkém lese rok po roce o struček povyrostly, tak i vyrůstaly rok po roce děvčátka Karla a Hana. Ony si byly věrné družky, a ve vesnici říkali jim spolčata, poněvadž se také rovno odívaly. Na červených sukních měly stejné barvy pantle, stejně vyšité fěrtušky, i pasy i bílé vínky, nad čelem vázané, byly u jedné i druhé modrým, červeným a černým šmelcem vyšité. Z vlasů měly upletený jediný vrkoč, na jehož konci byla smečka z červené pentle, i při hlavě jedna. Tak byly ustrojeny, když šly s Markytou do kostela nebo hejtu, ale „všidní“ chodily bosy, v tmavé sukničce, košili měly s dlouhými rukávcemi u krku spjatou „drckem“[14]; vínek ale musel vždy být.

Karla byla již po dvě léta husopaskou, což byla pro ni veliká radost. Časně z rána den jak den, když se nasnídaly, vzala pro sebe i pro Hanu do kapsáře po kusu chleba, proutek do ruky, Hanu za ruku, a šla pustit husy. Jedním letem kejhajíc vylítly všechny do dvora, ale jakmile zavolala Karla „haj hus, haj, haj!“, slétly se do hromádky a pěkně pospol za ní se kolíbaly na pastvu, neboť to nemělo děvčátko rádo, když šla jedna za druhou, jakby plátno táhl. — Když se na pastvině všechny husopasky a husopasové sešli, bylo veselo. Zpívalo se, hrálo na sluněčko, na vodního mužíka, na ubohého vojáka[15], na slepú bábu a jiné a jiné hry. Aneb sesedli všecky do kolečka, a nejstarší husopas neb husopaska musela povídat nějakú smyšlénku. — Začasté přišel mezi ně Barta, když si vyšel do polí, a to je obyčejně učil execirce, čemuž byli chlapci rádi. Karla ale obyčejně také při tom byla, a Barta jakožto děvče a svého miláčka hned ji udělal důstojníkem. — Když to ale Markyta zaslechla, dostali Barta i Karla notný výtopek. „Vždyť z tebe bude větřice, zatrolené děvče!“ kárala dceru.

„A ty hrej s chlapci a děvče mi tutím nekaž!“ říkávala Bartovi. Barta si zatočil kníry a šel jakby ho ulál; když ale podruhé na pastvu přišel a chlapci ho žádali aby je cvičil, nemohl se přece zase bez Karly obejít, ona byla jeho největším hrdinou a nejvtipnější k učení.

Ale nejen execirce, on ji učil i přeslice vyřezávat i vařečky dělat, čímž mnohou chvíli na pastvě užitečně strávila. — V zimě chodila Karla s ostatní chasou do školy do Medakova, vesnice to, kde kostel byl a škola. Vesnice ta ležela za Stráží přes dva vrchy. Mnohdy byla větřice, chumelice, mnohdy mhly, že nebylo na krok před se vidět, ale Karla tak dobře cestu věděla, že by tam byla trefila i patami v před.

Když třetí zima již nastala, co Karla do školy chodila, přivezla Milotová z trhu velkého[16] Haně desku, na níž byly vyznamenány všecky písmenky černé na bílém, a nad nimi vymalován byl kohout, který se Haně velice líbil. Také rohožovou mošinku dostala s barevnými klúckami. „Můžeš jít do školy," řekla, když děvčeti desku dávala a mošinku, „hať se naučíš čtát," a Hana si poskočila, slyšíc, že bude chodit s Karlú do školy.

Karla jí povídávala, kterak je ve škole hezky, když pan hučitel odejde ze sence a chlapci skáčú po lajcích. A kterak to pěkné bývá na cestě, když chlapci v lese lámú peručí[17] a děvčata po něm s vrchu dolů vezú. „Hale když mne Petr svrhne do sněhu, to si nválím hrúd, ha hruduju mu do hřibetu, haž mu hlízy naskáčú," končívala Karla svoje vypravování, a Hana nemžikajíc, nedýchající poslouchala o hrdinských činech školní mládeže.

Milotová dala Hanu pod ochranu Karle, Petr,

ten již tu zimu do školy nechodil, a Karla ji také vždy bez pohromy domů přivedla. Jen jednou se jí přihodilo, že Hana spadla do stoky[18], přes niž cesta vedla, a trochu si nohu vyšinula. Nemohla na ni dostúpit. Karla vzala ji na hřibet a přinesla ji na hřebetu až domů. Markyta jí bolné místo zažehnala, položila naň černú masť, a do rána bylo dobře.

Ačkoliv polovic toho, co se v zimě naučily, přes léto pozapomněly, přece po čtyry zimy se Hana naučila čtát v knížce, a z počtů znala tolik, že nemusela na prstech počítat, mnoho-li je dvakrát pět. Máma povídala, že je toho dost, že ani ona tolik neumí.

Karla uměla o něco více: znala číst, psát i počítat, ba uměla číst i cedule, co dostával richtář od húřadu. Všickni se jí divili, selka vždy tvrdila, že by to děvče mohlo být kantorem, kdyby chlapcem byla.

Dni plynuly jako vlny, děvčata se ani nenadála a byly z nich děvky, od kterých matky již statečný kus práce požadovaly. Také když šly po vesnici, chlapci po nich se začínali ohlížet, a když byla řeč o richtářovic, již se mnohdy přidalo: „Komu pak se hasi Hana dostane?“

Hana byla děvče boubelaté, modrooké, velmi libné. Povídali si lidé, že se vyrůstá do podoby máminy, a Milotová platila za nejhezčí selku v celé vsi.

Karla nebyla tak libná jako Hana, ale kdo se jednou dobře do její „počerné“ tváře podíval, tomu se jistě zalíbila. Postavu měla na svůj mladý věk velmi silnou, zdálo se, že bude mnohem vyšší i kostnatější než matka. Sivé, černě obrvené oči a silné obočí i havraní vlas měla také po matce, ale po otci pěkný prohnutý nos, v bradě důlek, jen že veliká ústa. Přece ji ale viděli rádi, když se zasmála a plničká ústa bílých zubů ukázala. Mrštná byla, svižná jako mník a vtipná ke vší práci, tak že bylo jí třeba jen kouknutí, a již věděla kudy do toho.

Jí bylo příst jako tkát, vařit jako prát. Uměla košili ušit i fěrtuch vyšit. Trávy nasíkla srpem i kosou. Obratná byla při senoseči jako při žatvě, a žádné děvče nevydrželo kleče tak dlouho žnút jako Karla. Orat a sít znala rovněž dobře jako Petr, ale on nedokázal po ní vyhoupnout se tak rychle na koně jako ona. Hana mohla kravám při dojení nejlepší mluvit, ony jí tak nestály, jako když si na ně Karla houkla. Zkrátka, byla statná děvka, a Milotová často říkala, když ji při práci pozorovala: „Tuto jsú Markytino živné ruce.“ Proto ani jí ani Milotovi nebylo proti mysli, když zpozorovali, že Petr o ni stojí. Takové děvče lepší než kus pole.

Markyta si na svém děvčeti mnoho zakládala, v ní spočívaly všecky její radosti i naděje. Dokud byla malá, chovala ji co drahou masť, a čím větší

byla, tím jí byla dražší. Mnohá selka si o ni jazýček otřela, neboť mají vesnice i města svoje kmotry klepny, a pomluvily ji, že dělá s Karlou, jakoby „dceř prokurátorovo bula“. — Byla to také u mnohých závist, neboť už se to všude vědělo, že Petr Karlu má rád, a richtářovic že tomu nebrání. Petr byl hezký chlapec, ve statku všeho od latě do klády, a Karla byla přece jen dcera podruhyně richtářovic. — Proto jí to záviděly a říkaly: „Tuto Markyta spískala, ona je richtářčino pravá ruka.“

Mýlily se všecky velice, že to od Markyty pocházelo; naopak ona, kdykoliv o vdavkách řeč byla, říkala: „Karla se vdávat nesmí a nebude, ani za Petra ani za koho jiného.“

To se zase nemohlo selkám v hlavě srovnat, proč tuto, neboť to Markyta nemluvila jen tak ledabylo. Jednoho dne se jí ptala Milotová: „Prosím tebe Markyto, kterak to vždy mluvíš, že se Karla vdávat nebude; co má tuto být, proč?“

„To já ti nemohu povědít, nežádej toho ode mne, selka, vždyť mne znáš.“

„Toť je proti Pánubohu, k čemu je děvče, než haby se vdalo?“ mrzela se Milotová.

„Jestli se Karla vdá, nebo nevdá, pro tuto zůstane svět světem,“ odpověděla Markyta.

Selce to bylo přece jen divné; pověděla to Milotovi a namluvila mu, aby promluvil s Petrem, co ten tomu říká, a jestli ho má přece Karla ráda nebo ne.

„No Petře, pověz mi hupřimně, stojíš o Karlu?“ ptal se Milota syna druhý den ráno, když jeli na pole.

„I což je o tuto, já bych o ni stál, hale ona nestojí o mne!“ řekl Petr mrzutě.

„Měli jste přece o tutom řeč spolu?“ skoumal sedlák.

„Co si to, táto, myslíte, abych o tutom s ní rozprávěl. Ona se každému chlapci na vrch hlavy vysměje. Kdyby se k ní chtěl člověk jen trochu přimilovat, hanebo ji vzít kolem pasu, je nedůtklivá jako sršeň, vletí hnedkom do vlasů. Tuten týhoden přišel Burdovic Vávra na volání[19], a jen pro tuto, že nechtěl odejít kterak řekla, vychlístla mu vědro[20] vody přes hlavu.“

Milota dal se do hlasitého smíchu, řka: „Karla je trošku divá, hale haž se hustojí, bude z ní dobrá žena. — Vy chlapci nesmíte být taká nehupřahaná čeládka, hučte se děvkám růžičky sázet, a budú vás rády mít.“

„Já mám Karlu rád, zrovna dost, hale ona nechce slyšet o tom,“ stýskal si Petr.

„Nu, jen ty dočkej času ha příhody, to ostatní se hukáže,“ těšil ho tatík.

Selka myslila, že už sedlák ví vše, a on zatím věděl tolik co dříve. Vrtalo jí to mozkem; a že nemohla o tom s Markytou mluvit ani s Karlou, posteskla si jedné dobré známé. — Ta dobrá známá svěřila to pod pokličkou své známé, a známá

to nesla dále, a pomalu to věděly všecky, a všem to vrtalo mozkem. Tu napadlo chytré babě, že má Karla snad nějakou chybu, řekla to druhé, ta to jistila třetí, a ta jistá známá přinesla richtářce zvěst, že má Karla na těle hrozné ošklivé znamení, a pro tuto že ji nechce Markyta vdát, aby se Petrovi po veselce neznechutila.

Markyta nevěděla o tom ani slova, když jí to ale Milotová řekla, velmi se rozhněvala řkouc: „Aby černá chodila baba![21], vždyť to moje děvče před nikým vody nezkalí, a ustavičně je jim na ráně jako řepa u cesty. — Však on Pánbůh nejlepší ví, co a kterak; a čím není, tím ji lidé neudělají,“ naříkala si Markyta plačíc.

„Pro tuto se netrap Markyto: kdo za to, kdyby to na krásně pravda bulo. Člověk si poručit nemůž, ha jestli se Karla Petrovi líbí, nebude si z toho nic dělat,“ mínila selka.

Markyta tvrdila, že má Karla tělo jako výlupek, ale což to bylo všecko platno, selka jakkoli ve všem Markytě věřila, tenkráte jí úplně přisvědčit nechtěla, poněvadž v tom nejpřirozenější příčinu nalézala pro Markytino zdráhání se proti vdavkám.

Každý o tom mluvil, jeden chybu tu zveličoval, druhý zmenšoval, jeden řekl to, druhý ono — domněnkám nebylo kraje ani konce.

Petra to přece mrzelo, ale Milota mu jednoho dne pravil: „Co ty chodíš kterak vymlácená oklep?

Nic ty si z tutoho nedělej, jen když je děvče zdrávo, krásy se nenajíš — a babských klepů hani na koni neobjedeš."

Petr otce poslechl a měl se ke Karle zase tak nenuceně jako dříve; ona ale dobře věděla, že těm povídačkám víru přikládal, i pokoušela ho za to dvojnásob. Kdykoliv k ní blíže přistoupil, říkala: „Boj se Petře, boj se mne, jsem znamenaná," a kdyby dokonce byl ji chtěl vzít kol pasu, odstrčila ho řkouc: „Hýbej, mám hada na sobě; jestli se mne který dotknete, huštípne vás." Tak se všem posmívala a pranic si nedělala z toho, co lidé mluvili.

Víc se o to bral Barta: „Vždyť já — tentononc — jsem přece její kmotr — já to musím vědět. Spískaly to baby. — Po lidských žlabech kalná voda teče — ta se nemá — tentononc — píti."

„Nu víš Barto," řekl mu Milota, když se jednou příliš horšil, „není toho fochu, haby nebulo pravdy trochu, ňáká mrva v tom bude. Co je hale do tutěch řečí! budú-li se mít ti lidičky za sebe dostat, stane se to, hať mluví co mluví. Nechme toho!"

Jediná osoba, které se všecky ty řeči ani dost málo netkly, byla Hana. Když se jí děvčata ptaly: „Hana, ty to budeš nejlepší vědět, pověz nám, kterak to je?" odpověděla: „Co já vím!"

„Ale vždyť se s ní strojíš, ha spíš s ní?"

„Nespím, hani nestrojím. Co je mi do tutoho, pro mne hať je Karla taká nebo taká, my si zůstanem svoji.“ Konečně celá ta věc zevšedněla a jen zřídka kdy stala se o tom zmínka; skoro všickni ale zůstali při tom mínění, že chyba je.

V.

Bylo po žatvě, bylo i po sklidu ovsů i otav. Děvčata měla plátno vybílené, peří sedrané, nastaly dlouhé mlhavé večery, svatý Martin přijel na bílém koni — nastaly „přásky“. Hospodyně chystala sobě a děvkám služným konopí k přádlu, mužům na letní oblek, na provazy a plachty. Baby dělaly kracky z kúdele na plátno dvanáctikopové[22], děvčata ale nadívaly kužele lnem hebkým na tenúnké podvazky, jež samy obyčejně i tkaly.

Barta měl na přeslice dobrý odbyt. Každý chlapec, který chtěl děvčeti podati přeslici — což platilo za veřejné vyznání lásky — koupil ji u něho, neboť je uměl Barta velmi pěkně vykládat, a chlapci hleděli dle možnosti poslat děvčatům svým co možná pěkné přeslice.

První týden přástek měl se odbývat u richtářů. První předvečer snesla Karla s ponebí v chalupě přeslici ze slívového dřeva, na níž byly z cínu vyložené kvítečka, ptáčkové, srdéčka i všelijaké

proplítání. Na kužel té přeslice natočila Karla bělounkého lnu a červenou haraskou jej slušně ovinula. Konec harasky připiala jehlicí, na níž byla při vrchu růže ze skleněných granátů s dvěma listy ze žlutého plechu. Do kužele vpíchla vřetánko, na špici vřetánka nabodla červené jablko. Vyhlíželo to velmi pěkně.

Právě si to Karla prohlížela, když vešla Markyta do dveří.

„Čí je to přeslice?“ ptala se Karly.

„Což ji neznáte, mámo? Je to ta, co jsem přes léto hudělala.“

„Při níž jsi spány[23] pálila a oči si kazila, viď? Ale nač jsi ji pro sebe tak nakrášlila, vždyť ani žádná sedlákova dceř takovou mít nebude, a tys služka; tuto nedělej, řekli by že se chceš honosit,“ pravila matka.

„Vždyť já ji teky pro sebe nekrášlím. Dám ji Haně!“

„Pošetilá, vždyť se to ani nesluší; chlapci se vám vysmějou; přenech jim to,“ domlouvala matka.

„Mně se zajistě žádný nevysměje, já bych mu pohádala. Hana žádného hocha ráda nemá posud, proč by ji nevzala? a když ona ji vezme, co je komu do toho.“

„Selka má už pro ni ženicha za lubem, Tomše Kosinovic, co je na výměnu v Němcích. V létě se vrátí. Ale nikdo o tom neví, nech si to za ňadry, ani Hana to nemá vědět,“ řekla Markyta.

Karla stála chvíli beze slova. „Dám ji přece. Nevezme-li ji, hodím ji do pece!“ zvolala, prudce berouc přeslici do ruky.

„Matičko Klatovská! Tyť jsi čím dále tím divokejší, kteraky to s tebou bude!“ vzdychla si Markyta. Karla běžela s přeslicí přes dvorek do statku. Hana byla právě sama v sednici, chystala stoličky pro přástevnice.

„Jéminku! Totě krásná přeslice, kdo ti ji poslal?“ ptala se Karly a začala s velikou libostí přeslici prohlížet.

„Já nechci od nikoho přeslici; tuta je tvá!“

„Od koho?“ tázala se zpytavě Hana, a ruka její odtáhla se od přeslice.

„Jen si ji vezmi, je ode mne. Vím, že žádného z chlapců nemáš, hudělala jsem ti tedy já sama přeslici. Len, co je tuto na kuželi, je z toho, co jsme spolu zasily, plely i trhaly.“

„Och Bože, jakú radost jsi mi způsobila!“ zvolala Hana, a oči jí radostí zářily. „Takovú přeslici žádná mít nebude. — Hale, Karla, co řeknu, haž se budú ptát, od koho je?“

„Nic ty neříkej, nech je hádat. On tuto nikdo neuhádne, ha my budeme mít z toho smích,“ řekla jí Karla.

„Hale mámě to musím povědít?“

„Kterak chceš!“

„Vy děláte dílo, to není možná,“ lála jim Milo-

tová, ale na prosbu Haninu slíbila, že nepoví od koho je přeslice, až po přástvách.

Děvčata přihrnuly se do přásky. Některá měla z brusu novou přeslici, některá loňskou. Každá svou se chlubila. Když Hana svoji ukázala, bylo divení a prohlížení až dost. „Od koho, od koho?“ ozývaly se otázky se všech stran, ale Karla řekla: „Tuto se nesmí povědít.“ — „Však my to huvidíme,“ povídala děvčata, myslíce až chlapci přijdou.

V železná ramena u stropu zavěšená zastrčily se hořící spány, děvčata posedaly do kola na stolice a „lajce“, udělaly kříž a s Kristem Pánem pustily se do přádla a zpěvu.

Za nedlouho došli chlapci. „Nynčko se hukáže, kdo je s kým!“ myslily děvčata.

Každý z chlapců, který tam měl své vyvolené děvče, sedl buď vedle buď za ní. Kteří žádných milých neměli, zůstali stát uprostřed, utírali spány, pletli se mezi vřetánky, povídali pohádky, a některý pomáhal hospodáři drát spány.

K Haně přisedla Karla a s druhé strany Petr. To bylo děvčatům i chlapcům divno, neboť myslili na jisto, že se dovědí, jestli Hana kterého už volila. Ptali se Petra, ten nevěděl; dívky ptaly se Karly, ta dělala tajnou, a žádný se nedoptal jistoty.

A přes celé přásky seděla Karla u Hany jako na hlídání, tak že ani žádný z chlapců vedle ní se

posadit nechtěl ze strachu před Karlou, která jim vždy nějaký kousek vyvedla, že byli před děvčaty v haně.

Přišly vánoční svátky, bylo konec přástev. Prostřední svátek začaly radovánky dívčí koledou.

Milotová upekla dívkám velmi dobré hnětanky, jen se rozsýpaly. „No, komu je dáme?“ ptala se děvčata jedna druhé, když jim selka po jedné dala pro chlapce.

„Tak to huděláme,“ rozhodla Karla, „tvú sníme spolu ha svoji dám Petrovi.“

Hana byla vždy se vším spokojena, co Karla chtěla.

Když bylo odpoledne, sešla se všecka dospělá mládež na návsi a ve spolku šla, zpívajíc do Medakova.

Děvčata měly soukené kabátky, přes hlavu živé[24] šátky. Den byl krásný, ale mrzlo až pod nohou chrupalo, sněhu leželo vysoko, a vesnice po návrších rozložené zdály se být v něm jako zaváté. Chlapci dováděli po sněhu, sklouzali se, dva vzali s sebou sáňky, po kterých děvčata s vrchů dolů sváželi. Hana vedla se s Karlou.

„Kterak je to v zimě smutné!“ povídala Hana, a oko její bloudilo po krajině sněhem pokryté a po tmavozelených lesích, „hani travičky není vidět, hani ptáčka slyšet, hani ten les nezašumí.“

„Všecko to spí,“ řekla Karla a zatřásla jedlí

u cesty stojící, jejíž větve se pod tíží ležícího na nich sněhu prohýbaly.

„Proto mi to hani nepřijde, když jdu v zimě přes pole, habych si zazpívala. Hale v létě když je všady zeleno, v poli ha v lese veselo, tu musím volky nevolky zpívat," povídala Hana.

„To je snad v létě každému veselo, mně též. Hale musí to být krásné tam, co je po celý rok teplo ha léto, víš, kterak nám včera Barta povídal o té vlaské zemi."

„Já bych tam přece nechtěla být, co by mne i žemlemi krmili a do zlata odívali," myslila Hana.

„Já bych zase ráda kus světa viděla!" řekla Karla.

„Vystup hyn na Panny Marie prsa, ha huvidíš kraj světa!"

„Ba ne, holečku. Barta mi jednú povídal, že je svět hrozně daleký a široký, stokrát tak dlúhá cesta co do Klatov, ha vždy je svět ha jsú moře, ha není konce tomu."

„Vidíš, kam bys se podíla. Nikdo by tě neznal hani by ti neřekl ‚pozdrav Pánbůh!' Hani si tuto nemysli. Hu nás je přece jen nejkrásněji; já bych nešla hani hyn do Pažežnice," pravila Hana hodíc hlavou k vesnici as třičtvrti hodinky vzdálené.

„Ha, což kdyby pro tě přišel chlapec z Pažežnice?"

„Nešla bych za něho i kdyby klekl," stála Hana na svém.

„Karla! Hana!“ voláno na děvčata od chasy, která byla již napřed. „Chvátejte! Snad vás nebolí nohy?“ Děvčata pustila se do běhu za ostatními.

V Medakově šlo se zrovna do hospody. Tam daly děvčata každá svému zvolenci hnětanku, on pak jí koupil jablek a páleného — na vzájem ji tím častuje.

Zase se dívali všickni, komu dá Karla a Hana hnětanku, a zase se divili, vidouce, že Petr dostal od Karly a Hana že se dělí s Karlou a od ní že přijímá jablka. — To tedy věděli už jistě, že Hana žádného mít nechce aneb chtít nesmí.

Šíralo se již, když se vracela chasa domů. Chlapci nebyli již svoji — řádili, křížkovali se, házeli po sobě sněhovými hrudami, zkrátka tropili až nebylo možná.

Děvčata shluknuté v jednu hromadu jako stádo ovec utíkaly napřed; nechaly chlapce chlapcemi a daly se pod ochranu Karly, která jako pastýř v čele kráčela o hlavu vyšší než všechny ostatní. Byly také rozjařené; zpívaly vesele, točíce šatkami nad hlavou, ale žádná nebyla rozpustilá jako chlapci. Proto jich vymýtily, a který chtěl mezi ně, toho Karla spořádala.

Přišedše domů musel každý a každá po svém úkonu. Také děvčata měly ještě mnoho práce než mohly na lože. — Hana šla do své komůrky, Karla do chalupy jako obyčejně, neboť ona vždy s Markytou spala.

„Dobrú noc, Hano! Nech ti dá Pánbůh pěkný sen!“ volala Karla do okénka Haně, mimochodem se u něho zastavíc.

Hana otevřela honem okénko a pobízela k sobě Karlu: „Pot ke mně ešče trocha na dýchánky, nechce se mi spát.“

„Ne, Hana, nech mne tu vně. — Mysli, že ti přišel chlapec na volání.“

„Tys bláznová!“ zasmálo se děvče; pak opřelo rámě o okno, hlavu o dlaň a chvíli dívalo se v zamyšlení k nebi, kde bylo hvězd jakby nasil. „Všimla sis, Karlo, dnes Manky[25] ha Tomše?“ ptala se družky, která s ní oka nespustila.

„Jak nevšimnút si jich? Oba jsú pěkní, jeden dobrejší než druhý, ti budú spolu žít jak sto květů,“ odpověděla Karla.

„Tuto, Karla, si myslím, musí být největší radost na světě, když má jeden druhého tak rád, vet?“ šeptala Hana.

„Říká se: ‚kde hupřímná láska, handělův na sta,‘“ pravila jí na to Karla.

„Och, Karla, já se bojím, když zpomenu, jestli mne dají naši někomu, koho nebudu mít ráda!“ vzdychla Hana.

„Vždyť bys nemusela si ho brát?“

„Kterak nebrat, když musíš rodičův poslechnúť. — Já bych hale humřila!“ pravilo dobré děvče, a z modráčkových očí uronily se dvě světlé

slze a zatřpytily se na zeleném mechu, který v okně byl, jako dvě rosní krůpěje.

„Nic ty neplač, Hana," řekla prudce Karla a položila čelo na její rámě, „tuto se nesmí stát! Nežli bych dopustila, haby si tě vzil, koho ty ráda nemáš, raději ho zabiju. Nech mně vezmú život, jen když tebe nebude nikdo trápit!"

„Och, to já vím, že ty mne máš ráda!" řekla vroucně Hana, pohladíc Karlu po černých vlasech.

„Jdi huž spat, Hana, dobrú noc!" vytrhla se najednou Karla, a Hana, zvyklá na prudkost Karly, dala tiše dobrou noc a okénko zavřela.

VI.

Je poslední masopustní neděle. Jaký to rámus, jakého to zvuku od božího rána po vesnici! Jaký to shon chlapců! Tu vyběhne jeden z chalupy, tu ze statku, a každý vyšňořen, vymydlen, jak by na veselku šel.

Také Petr bral se dolů s ponebí. Byl teprva napolo ustrojen. Střevíce černé měl vyleštěné, punčochy jak sníh, žluté koženky, modrou krátkou vestu bohatě vyšitou s červenou podšívkou. Měl ji jen na dva háčky zapiatou, aby bylo vidět bílou košili, vyhladěnou co kart. Ostatní ústroj, modrou kazajku též červeně podšitou, černý hedbávný šátek, a červenou čepici nesl na ruce.

„Kde máte mámo, prosím vás, kúsek zrcádka?“ ptal se richtářky, která právě zacházela se smažením listů[26] v kuchyni u ohniště.

„Nechoď mi s takými pletkami; vidíš, že stojím hu božího ohně[27] odbyla ho selka zkrátka.

Markyta přikládala na ohníček peručí. „Nevíte o ňákem, Markyto?“ ptal se jí Petr.

„I kdeže bych já věděla, chlapče. Děvčat se zeptej, jsou ve srubu!“

Ve srubu stála Hana hnětouc těsto, a Karla cosi v koutě kutila.

„No, tebe jsme tu potřebovaly právě. Hýbej odtud, nevidíš, že zacházíme s božím darem,“ křičela naň Hana, sotva že se ve dveřích ukázal.

„No, vždyť vám to nehuhranu, jen mi povězte, kde máte zrcádko!“

„Pot, já ti huvážu šátek sama!“ ozvala se Karla, přiskočila k němu a hned mu šátek vázala. „K čemu chlapovi zrcádko?“ povídala mu přitom, „já je nepotřebuju celičký rok, ha po roce jakby smet.“

„Ha v čem se zhlížíš, když si vínek vážeš?“ ptal se Petr.

„Já se zhlížím v Haninu líčku,“ usmála se Karla.

„Ha já se budu zhlížet v tvém oku,“ usmál se také Petr, oblékaje kamizolu.

„To bys měl nejasné zrcádko, Petře,“ řekla Karla, nadívajíc mu červený fábor do nejvrchnější dirky u kamizoly.

„Nebulo by ono nejasné, kdybysi schválně ty černé záclonky přes ně nestahovala,“ pravil Petr, hladě ji dlaní přes oči.

„Vidíme, jak ono si to humí růžičky sázet!“ ozvala se Hana do toho.

„Když svlíkne Petr všidní (kamizolu), je hned jinakší,“ smála se Karla, pak ale hned dodala: „Nynčko hýbej — nemáme kdy!“

„No huž jdu!“ řekl Petr shrnuje si černé, dlouhé vlasy za uši a čepici sázeje na hlavu. „Hať dáte hodně na voračky, sice nebudem s vámi tančit,“ napomenul ještě ve dveřích odcházeje.

Před statkem stály dvě jedle; utrhl si zelený struček, vzal do úst a pospíchal do hospody, kde byli již ostatní chlapci shromážděni, dudák mezi nimi. Dudy byly samé kvítí, dudák samý fábor a jako nějaký družba měl za kazajkou rozmarinu. Na čepici měl kohoutí péro. Chlapci si ho nadcházeli a každý dal mu nejdřív připít. Malý zavalitý dudáček se mezi nimi točil a šklebil, a po malých přestávkách stiskal dudy, že vydávaly táhlý, žalostný ton, který zněl až na náves, kde čekaly děti z celé vsi, aby viděly chodit chlapce po dívkách.

Byl to počinek voraček. Voračky slavily se vždy na poslední masopustní dny. Chlapci chodili po dívkách, a ty jim musely dát po penízi. Za ty peníze nakoupili sladkého páleného a častovali v hospodě děvčata. Pak se tančilo tři dni a tři noci,

a dudákova noha, kterou si takt dával, nesměla ustat. Proto s ním také chlapci zacházeli jako s teplou bábou.

Právě se byly děvčata Karla a Hana oblékly, když dudy na dvoře se ozvaly.

„Och Bože, což je to přece jen krásná věc, ta muzika!“ vzdychla si vroucně Hana, oprašujíc židlice a stůl jako sklo čisty. „Já když ty dudy slyším, srdce mi v těle skáče!“

A tu už ty roztomilé dudy vřískaly ve dveřích, a dudáček obracel oči k nebi, smál se a šklebil, házel tělem se strany na stranu, jakoby se o něj božec pokoušel. Ale všem se to velice líbilo, smáli se mu dost a dost. Richtářka jemu prvnímu podala smažených listů, a richtář zaklepal mu na rameno, řka: „Tuto já říkám vždycky, že není přes Strážského dudáčka.“

Dudáček nic neřekl na tu zdvořilost, prohnul se na levý bok, stiskl dudy a poskočil. — A Hana stála u stolu a s takovou vroucností na něj se dívala, že mu to všickni chlapci záviděli.

Když zaplatila Hana stříbrný tolar, Karla reněák, táhli chlapci o dům dál; tak od statku k statku, od chalupy k chalupě, až všecko zvroubili, pak zrovna do hospody.

Zatím se děvčata ustrojily do šatů, které se braly jen tenkráte, když bubnujú, a šly za chlapci. Ti je přivítali zpěvem, muzikou a sladkým páleným — a po té se pustili do tance.

Karla s Hanou do hospody i zase z hospody, ony vždy spolu i v kolečku vedle sebe tančily. Jestli který chlapec veselostí rozhárán Hanu upřímněji k sobě přivinul, Karla jakby i v týle oči měla, hned to zpozorovala a hned mu také šlápla na nohu až se prohnul. „Pro Boha, vždyť mi paty ušlapeš!“ křikl ten na ni.

„Nic si z tutoho nedělej, za to ti půjdu na veselku, nevíš?“ smála se mu Karla nenechajíc se ani dost málo v tanci vytrhovat.

„No — tentononc — kmotra, musíme si také zatančit spolu. Ty abys měla dlouhý len a mně aby se žíly pod koleny nezkrátily,“ pravil Barta rozveselen, když se první den u hospody s Markytou setkali. Oni byli již po nějaký čas trochu spolu na štíru, a to proto, že Barta Markytě ustavičně v uších ležel stranu Karliných vdavek. O tom ale Markyta nevěděla, že Petr zase Bartovi v uších leží, aby to zprostředkoval jakožto kmotr.

„Není mi do tance; ale když to musí být, musí —“ pravila Markyta jaksi rozmrzeně.

„Ale co jen máš, chodíš — tentononc — jakobys měla hlavu zababučenou. Což to nemůžeš povědít, vždyť jsem přece — tentononc — tvůj kmotr.“

„Co bych ti to nepověděla; sní se mi často o nebožtíku Drahoňovi, a tak si myslím, že on nemá v cizé zemi pokoje. Co tomu říkáš, kmotře? Tobě se nikdy o něm nesní? — Já si umínila, že půjdu z jara na svatú Horu a tam budu zaň obětovat.“

„To udělej, Markyto — tentononc — já musím beztoho také pro cín do Klatov, to už — tentononc — půjdu s tebou. Mně se taky o něm sní."

„Co, prosím tě, nic ti nepovídá?" ptala se ouzkostně Markyta.

„Počkej, tuhle se mi o něm snílo; já ho učil — tentononc — execirku, a on mi nadal bláznů a nechtěl se učit. A zrovna to s ním tak bylo. On byl — tentononc — dobrý chlap, ale nedal si říct. — A Karla, ta bude po něm. — Co je tomu dívčí? Však není dávno už veselá a po líčku se jí chmúry honí."

„I těm děvčatům se snadno zachmúří, snadno rozchmúří," odpověděla Markyta.

„Tentononc — kmotra, ty si nedáš říct, ale zpomeneš na mne, že to děvče má Petra rádo — ty si říct nedáš — rád bych —"

„S tebou není řeči," odbyla ho kmotra nedajíc mu domluvit. Oba vešli do hospody nabité chasou. — Barta byl by si zatočil kníry okolo prstu, kdyby si byl nemusel loktema pomáhat, aby se dostal ke stolu, kde hospodáři seděli.

Vesele skončil se první den voraček. Druhý den odpoledne přivede tu najednou Barta hosta do hospody. Byl to bratrovec jeho, který přišel z Plzně k němu na dovolenou, a sice jen na voračky.

V Stráži ho už znali a chasa ho s veselým jásotem vítala. Voják byl hned jejich, svlékl kabát a pustil se do tance. Byl hezký hoch; děvčata se

na něj po očku dívaly, jedna pochválila líčko, druhá ústroj, třetí tanec, což vlastně nejvíc platilo.

„Karlo,“ povídala Hana, když šly k ránu spravit krávy, „tomu Bartovic ten vojenský šat sluší, vet?“

„Nevěděla bych. Co na něm vidíš? — Takový nafoukaný větroplach, ha má rezavú hlavu, nevšimla jsis?“ pravila Karla, a temné její oko spočinulo zpytavě na tváři Hanině.

„To já nevím, mně se jen líbí vojenský šat.“

„To jsi mi ještě neřekla,“ pravila s výčitkou Karla.

„Dnes mi tak do očí padl,“ řekla Hana lhostejně, upřímně si zívla a posadila se v stáji na stoličku. „Tak se mi oči klíží, že hani nevidím. Na kámen bych lehla ha spala jak snop. — Hale musíme krávy spravit ha zase tančit. — To bude věcí — zítra — haž — se —“

A už nedořekla; hlava ji klesla na zeď — spala. Karla stála chvíli před ní se založenýma rukama, dívala se jí upřeně do očí, pak si hluboce vzdychla, vzala do ruky dížku a šla po své práci.

Mladší děvka přiběhši za nimi všecka hříčná, chtěla Hanu budit, ale Karla ji zakřikla, ať ji nechá trochu pospat, že ona sama za ni práci odbude. Také všecko sama zastala, a Hana spala víc než hodinu. Pak ale musely zase do tance, aby se jim chlapci nevysmáli, že jsú ospalky, že mají těžké nohy. Takto by se nerády byly nechaly pohanět.

VII.

Třetí den ráno chodili chlapci po vesnici; přestrojovali se všelijak, škádlili kde koho, a každá stará babka, kterou napadli, musela s nimi skákat. „Hodně vysoko, hať je dlúhé konopí!“ volali vyhoupnuvše každú do výše. — Ten se ustrojil za medvěda, ten se zabalil do hrachoviny a místo hlavy nastrčil na topůrko veliký tuřín, a jiný zase běhal čtyrnožky po zemi a chytal lidi za nohy, zkrátka tropilo se co tropilo, a čím větší hloupost, tím vítanější byla, jak to už bývá ve světě. A tak to šlo až do noci. Večer se už starší hospodyně vytratily, také Markyty nebylo v hospodě. Tu přisedla Karla k Bartovi a šeptala mu: „Kmotříčku, hudělejte mi něco k libosti.“

„I mluv jen — ty — to víš — tentononc — že bych ti modré s nebe snesl, kdyby to možno bylo.“

„Tuto já od vás nechci. Hale půjčte mi od svého bratrovce šaty, já bych se ráda přestrojila za vojáka. Hale buďte tichý.“

„Ty jsi diblík. Udělám ti to, jen se ale světle koukej,“ řekl jí Barta a hladil kníry.

„Já se budu smít ha dovádět do půl noci, kterak chcete, jen když mi to huděláte.“

Barta zavolal svého příbuzného na stranu, mluvil s ním, a když ten přisvědčil, ztratili se oba a Karla se také pomalu vytratila ze sednice. Žáden si toho nevšíml.

Netrvalo to dlouho, přivedl Barta do sednice vojáka a selského synka. Na selského synka se hned každý obrátil, poněvadž měl ostříhané vlasy; vojáka si hned nepovšimli, myslili, že to je ten Bartovic.

„Podivte se, Jirka Bartovic je našinec!“ ozývalo se po sednici, a chlapci obstoupli příchozí, prohlížejíce jich od hlavy k patě.

„Na mú tě kuši, totě Karla!“ zvolal Petr, plácna přestrojenému děvčeti na rameno.

„Ten to uhádl hned!“ smál se Barta. Hned obstoupli Karlu se všech stran, každý ji otáčel, ženy i muži volajíce: „Kterak by to na ni hulil! — Lepší sluší jí chlapský kabát než sukně.“

„Nynčko mi hustupte, já chci dělat chlapa, jak se patří,“ zvolala Karla, rozhrnujíc chasu silnou paží.

„Kterak tě budem volat, když jsi chlap?“ ptali se někteří Karly. Byla v rozpacích. Ale voják za sedláka převlečený hned to rozhodl:

„Svatá Karolina a svatý Karel, tuto je stejné, říkejme jí Karel.“

„Tedy Karel,“ přisvědčila chasa.

Karel tedy, jakž zatím Karlu budem jmenovati, vzal se stolu plnou sklenici, přistoupil k Haně, obejmul ji kolem pasu, dal jí připit, pak zdvihna sklenici nad hlavu předstoupil před dudáka a začal zpívat zvučným hlasem:

„Nastokrát děkuju
Mej zlatej mamičce,
Že je mne chovala
V strakatej peřince.

Chovala, chovala,
Nevěděla komu;
Když mne vychovala,
Vzali mne na vojnu.“

Chlapci opakovali poslední slohu po Karlovi, dudy padly jim do noty, Karel vyprázdniv sklenici na dno, přivinul Hanu úžeji k boku, a začali se v kolečku točit jako vřetena.

„Co tomu říkáš, Milotová — tentononc —“ smál se Barta; „kdyby ten chlapec nebyl děvče, já bych řekl, že je to chlapec — mordionský chlapec!“

„Tak, tak, Barto, kdyby nebula tetka strýc, bula by tetka, ha kdyby neměl Barta hlavu pod víchem, netahal by se za nos,“ smála se richtářka, když si Barta nemohl najít kníry. Chtěl jí cosi říct, ale v tom přišel Karel vzít svoji hospodyni k tanci, a Milotová musela jít, vždyť to byla maškara.

„No, a nynčko jsi huž všecky provedla, pot, zatančíme si spolu,“ řekl Petr chytna ji za šos.

„Chlap s chlapcem tancovat, totě tak, jak by jedl chléb s chlebem,“[28] smál se Karel.

„I jdižiž, vždyť nejsi chlap, třebas ti rostlo na bradě chmýří,“ škádlil Petr.

„Petře, pas se, hať se neskřížkujem. Nejsem Karla,“ a nakloniv se k Petrovu uchu, šeptal mu: „Poslechni mne ha hleď si Jakšoic Báry, to je děvče jak dobrá hodina, ha má tě ráda, já to vím.“

Než jí mohl Petr odpovědít, držela už zase Hanu v polo a tancovala. Hana byla co se Karla přestrojila jako zmámená. Věděla přece dobře, že je to Karla, ale když ji obejmula, když jí přišeptávala: „Má zlatá Hano, má drahá!“ bylo jí tak divně okolo srdce, že ani nevěděla, kde je a co se to s ní děje, a brzy bledla, brzy se rděla jako kalina.

„Já nevím, co jsi vzala ten šat na sebe, kterak by mně huěaroval. Svět jde se mnú kolem! To nás huhranuli,“ stýskala si Hana, když od tance odpočívala.

„Hutři se bílú šatkú,“ radil jí Karel. Děvče poslechlo — ale což to bylo všecko platno? když se na ni Karel upřímně podíval, když jí ruku stiskl, bylo jako dříve.

Bylo k půlnoci, když se chasa sbírala dym. Hospodáři i hospodyně byli už doma. Chlapci vyprovázeli se zpěvem a muzikou děvčata až k stavení. Hana a Karla měly přednost přede všemi, ony nejvíc na voračky platily a mimo to byla Hana richtářovic.

„Slovo s to, Karle!“ volal za Karlem voják, když vcházel s Hanou do statku.

„Dostojím,“ odpověděl Karel. — Petr nešel ještě domů; mrzel se na Karlu, a chtě jí udělat vzdory, šel s Bartou.

„Hano!“ začal Karel, když byl s Hanou do komory vešel a vedle ní na truhlu se byl posadil. „Hano, pověz mi hupřímně, jestli se ti takto líbím a jestli bys mne chtěla, kdybych bula opravdu chlapcem?“

„Žádného jiného; takto se mi líbíš zrovna dost,“ odpověděla Hana a ovinula ruku okolo šíje své družky, jak to dělávala. „Kdybys bula chlapec, já bych si žádného nevzala do smrti,“ šeptala položíc umdlenou hlavu na její rameno.

„Slib mi to před Bohem rukú dáním!“ řekl Karel hlasem opravdovým. Hana ani nevěděla co dělá, měla vše za žert, a přece jí do žertu nebylo. A však hlas Karla srdce jí prorážel; ruku mu podajíc řekla: „Slibuju!“

„Hale slib dodrž, hať je jakkoli!“ řekl Karel a přivinuv Hanu pevně v náruč, líbal ji v líce, oči, nejsladších jmen jí dal, a děvče splácelo vroucí jeho polibky stejnou vroucností.

„Ha nynčko jdi spat. Pánbůh tě opatruj. Pamatuj co jsi mně slíbila!“ Těmi slovy ji po dlouhé, dlouhé chvíli pustil z náručí a odběhl z komory do chalupy.

Ale netrvalo to dlouho, vyšel zase z chalupy ven. Ještě jednou vkradl se tiše k Haninu okénku, položil hlavu na chladnou zeď a hořce si zaplakal.

Pak se požehnal křížem, ohlídl se ještě jednou po statku kolem dokola — a tiše vyšel ze vrat.

VIII.

Sotva se rozbřesklo, byla již Markyta na nohou. Neměla pokoje — hrozný sen děsil ji v noci — Karla nebyla na loži. Šla se po ní ohlédnout. Poněvadž zámkův vesničané u dveří neměli, bylo třeba jen závorky odstrčit a vorbičku[29] pozdvihnout, aby se dostal až do hospodářovy sednice.

Markyta šla bez překážky. V sednici bylo ticho; v šeru viděla Markyta jen kotě na peci schoulené, které cítíc ji dolů skočilo okolo nohou se jí trouc. Hrdličky, které selka držela proti bolení zubů, cukrovaly se v kleci. Plátěné záclony visecí od nebes dolů zastíraly hospodářovo lože, důkaz to, že sedlák i selka zahrabáni jsou ještě v hromadě podušek, kterých až po sám vrch nastláno bylo.

Mladší děvka se u stunce mejla. „Kde je Karla, není ještě zhůru?“ ptala se Markyta.

„Nevím, Markyto, snad je s Hanú v komoře.“

„Nedopouštěj Bože!“ zvolala tiše Markyta, obrátíc se do komory. — Spalo tam děvče na otevřeném loži, pěkné děvče jak by padl byl do podušek z růže květ.

Markyta přihlídla, zašeptala: „Pánbůh tě požehnej!“ a brala se z komory. — Karly tam nebylo.

Vyšla na ponebí. Petr tam chrápal jakoby ořechy přesýpal. — Karly tam nebylo. Nebyla ani v chlévě ani v stáji ani v chalupě.

„Kde já to neopatrné děvče jen najdu!“ bědovala Markyta, chodíc jako bludná duše s místa na místo a modlíc se růženec.

Nemohla se dočkat i šla pomoct děvečce krávy spravit, a slyšíc pak hospodářův hlas v sednici, vešla k nim.

„Dej vám Pánbůh dobré jitro! Prosím vás, kde pak zůstalo to děvče Karla? vždyť pak ji hledám jako stéblo.“

„Bulas u Hany?“ ptala se Milotová.

„Ba právě; není tam mimo ni ani skřítka.“

„Snad zůstala hu Barty; ten měl z ní radost, když se mu hustrojila za vojáka! Hale tuto je pravda, je to statný chlapec!“ řekl Milota protahuje se až ke stropu.

„Co to mluvíš, sedláku, kdo že je chlapec, co že řekl Barta?“ ptala se Markyta úzkostně a všecka bledla.

„Nu, Bartovic voják půjčil Karle šaty svoje ha Karla dělala chlapce.“

„Nešťastná osoba! Kdo jí tuto spískal!“ bědovala Markyta.

„Což se ti popudilo, Markyto, je tuto něco

zlého? Karle to slušilo, každý tvrdil že je hučiněný chlapec, ha Barta povídal, že by nebožtík Drahoň —"

„Co že, co nebožtík!" zvolala Markyta všecka pomatena; „snad se mu také zjevil a pověděl mu; ale ne — on ten chlapec to sám, on se mu svěřil — och, já nešťastná osoba, to je trest Boží na mne!" bědovala Markyta rukama lomíc.

Milotovic byli jako u vidění. „Jaký chlapec, Markyto, což blabolíš, není ti snad dobře?" ptala se jí selka.

„On nemá v hrobě pokoje, prohřešili jsme se proti Pánubohu, tlačí ho svědomí a mně to nedá spát. Ale co si počnu, oni mi ho odevzdají — on mi tam umře!"

Selka bledla. Sedlák ale Markytou zatřásl a ptal se jí: „Mluv pak, haby ti člověk rozuměl, co se stalo?"

„Odpusťte mně, lidičky — poraďte mně — já nevím co počít — Karla není děvče, ona je chlapec!" zvolala Markyta, přikryla si oči a pustila se do pláče.

Selka i sedlák zůstali jak by je posel Boží zastihl.

„Hale osobo, tuto je věc neslýchaná, tuto nemůž hani být. — Kterak se to stalo?" ptal se Milota.

„Povím vám kterak," oddechla si Markyta, jakoby jí tíže se srdce spadla. Pak vypravovala:

„Víte, kterak se trápil nebožtík, že musí být vojákem, co jsem já pro tuto hořkých slz vylila. Ani jsme toho prvního chlapce neželeli, když umřel, protože chlapec byl. Prosili jsme Pánaboha, když jsem byla zase samodruhá — aby nám dal děvče. Pánbůh jinak usoudil, byl chlapec. Tu jsme se prohřešili proti Pánubohu. Abychom ho uchránili od stavu vojenského, obelhali jsme dobré lidi a vydali ho za děvče. Ale Pánbůh se nedá obelhat. — Drahoň umřel. — To děvče, chci říct ten chlapec, byl moje jediná radost. Byla jsem bedlivá naň, aby nepřišel rod jeho na jevo. Ani Barta neměl zdání. Jak víte, až na ty povídačky se mi to podařilo. Dokud byl chlapec mlád, bylo dobře, ale čím více přicházel do let, tím více ho chlapecká přirozenost přemáhala, a jen mým pláčem dal se obměkčit že mlčel. Já mu vždy říkala: ‚Jen už buď trpěliv, dokud ti neminou právní léta, sice neujdeš vojenskému stavu. Pak nám Bůh nějak pomůže.‘ Ale on byl smutnější a smutnější, vždy mi říkal: ‚Vidíte, mámo, musí jich více jít ha vrátí se, proč bych já nešel ha bul z jiných, nic se o mne nebojte.‘ Ale já se nemohla odhodlat. Od nějakého času ale zjevoval se mi Drahoň každú noc, viděla jsem ho vždy smutného, a to mne trápilo bdíc sníc. Rozmýšlela jsem, že snad to přece hřích, že jsme to neměli dělat; v neděli když pan farář kázal, že Bůh tresce člověka, který by se zákonům jeho protivit chtěl, mráz mne obcházel, neměla jsem ani

stání ani pokoje. Umínila jsem si jít dnes k svaté zpovědi a s pánem farářem se poradit. Pánbůh to ale jinak rozsoudil a přivedl na jevo. — Ale kdo to Bartovi řekl, chlapec sám snad?“

„Nemyslím že Barta tuto ví, to búla náhoda; Pánbůh ti zmátl kolečka, Markyto, sama si se prořekla.“

„Ať je tak. Budu mít pokoj a duše nebožtíka taky. Dnes v noci se mi zjevil mezi dvanáctou a jednou hodinou, viděla jsem ho stát před sebou jako vás, ale jako ve mhle. Dobře jsem však viděla, že měl vojenský šat; byl jako mladý, jen že smutně vyhlížel. Já nemohla se ani hnout a chtěla bych na to umřít, že jsem nespala. Chtěl mi dělat kříž, ale v tom kohout zakokrhal a všecko se ztratilo. Modlila jsem se do Božího rána.“

Mezi vypravováním Markytiným oživil se dvůr, Petr přišel do sednice i Hana, ale Karla ne.

„Kde je Karla?“ ptala se Milotová, když viděli, že posud nejde.

„Ha kdeže by bula?“ řekl Petr, „šla s Hanú dym, ha víc jsem ji neviděl.“

„Já ji viděl hasi po hodině s půlnoci,“ pravil čeledín. „Stála s Bartovic vojákem hu Bartovy chalupy.“

„S kým že stála? To jsi měl vlčí mhlu, vet!“ rozkřikl se Petr.

„Nu, když vlčí mhlu, tedy ty to lepší víš,“ bručel čeledín.

„Hýbej, Jirko, chutě k Bartovi ha poptej se, je-li tam Karla," poručil Milota čeledínovi, a ten hned šel.

„No, Petře, není se proč dopalovat. S Karlú je hámen. Karla je chlap jako ty i já," řekl sedlák synovi.

Petr otci nerozuměl a sedlák mu krátce všecko pověděl.

Hana ale hned porozuměla. Ono se jí celou noc snilo o Karlu, a když se ráno probudila, slyšela ustavičně jeho dojímavý hlas, cítila polibky jeho; a skoro slzíc šeptala si: „Kýž by tuto bulo pravda!" Ona hned rozuměla, hned věřila!

„No, ztratil jsem nevěstu, hale našel hodného kamaráda," řekl Petr odhodlaně.

„Dobře tak, Petře!" přisvědčil mu sedlák.

Hana ale schovala tvář za fěrtuch a plakala.

„No, proč pláčeš, Hana?" ptala se jí selka a pohlédla jí do tváře. Snad uhodla, co se v duši děvčete děje, neboť řekla neobyčejně jemným hlasem: „No, mlč, dívčí, mlč, já ztratila dceru, ty družku, tatík hale má o syna víc. Však se to vyrovná. Nynčko máme o jedny dělné ruce míň, musíme si popílit. Pot Hana chutě chystat čeledi snídaní!" S těmi slovy vzala selka děvče za ruku a odvedla ji ze sednice.

Právě přicházel do dveří čeledín s vyřízenou, že Barta s vojákem a s Karlou v noci jeli do Kdyně, druhý Barta že je vezl, ale do osmé že se vrátí.

Zpráva ta uvrhla Markytu opět do nářku, a Milota měl co domlouvat, aby ji upokojil. Sotva že se osmé dočkali. Petr vyšel na silnici vstříc. Barta držel slovo; přijeli, ale bez Karly. Celou cestu hladil i točil si kníry, byl mrzutý a bručel do sebe: „K čemu mne to přistrčili!“ Když Petra viděl, všecek bled. Ale Petr šel hned k němu, ptal se po Karlu a vyprávěl mu, co se zatím ve statku přihodilo.

„Jakobys mi Petře hlavu smyl,“ zaradoval se Barta, a s lehčím o mnoho srdcem pospíchal k richtářovic statku.

„No — tentononc — kmotra,“ začal mezi dveřmi, „je tuto šlakovitá mýlka — jen kdybych tuto byl dříve věděl, ale huž se stalo. Karla — či ne — Karel tebe i vás všecky nastokrát pozdravuje. Máš mu odpustit, ale že to už nemohl přetrpět. Nemáš si naříkat a modlit se za něj, aby mu Pánbůh dal ve zdraví se navrátit. Už jede přímo ku Praze k panu nadporučíkovi — tentononc — a odevzdá se sám.“

Jakkoli Markyta věděla, že to jinak nebude, přece se pustila do žalostného pláče.

„Už neplač — tentononc — Karel dobře udělal. Kmotřínek se ho ujme a bude kaprálem. Nic ty se o něj nestarej, execirce jsem ho naučil, a tuto je nejhorší. — Abych nezapomněl, mám ti vyřídit taky, že byl Karel u tebe v noci. Chtěl ti dát s Pánembohem, ale tys spala. Bylo lepší, tak je

tomu loučení konec. A — tentononc — ty, Petře, máš pamatovat na Báru — a tobě, Hana, posílá tuto — máš pamatovat cos slíbila.“ Přitom vytáhl z kapsy červený šátek a podal ho Haně — byl v něm Karlin pás a vínek dívčí.

Hana plakala, až jí srdce usedalo.

„No, poručme to Pánubohu, on nejlepší ví, co komu svědčí. Na jaře, dá-li Pánbůh zdraví, podíváme se do Prahy, Markyto. Nynčko chutě k práci a do kostela, máme popelec!“ rozkázal Milota, a poslušně rozešli se všickni po svých, i Markyta šla, by zastávala službu dceřinu.

Když se to rozneslo po vsi, svědčily si kmotry klepny: „Vždyť jsme my tuto věděly, že je v tom ňáká chyba!“

IX.

Karel byl od pana nadporučíka, který se zatím stal heitmanem, dobře přijat, ačkoliv na bláznovství Markyty jak náleží lál. S počátku se Karlovi stýskalo, i myslil že od stesku domácí nemoc dostane, ale pevnou vůlí všecko přemohl, učil se a získal si záhy lásku pana heitmana.

Toho času byly právě léta služby vojenské zmenšeny od čtrnácti na osm let. Kdo byl radši než Karel a jeho lidé v Stráži. Haně to bylo ale přece ještě mnoho, ačkoliv i za to vroucný otčenáš za Císaře Pána obětovala. Na svatojanskou pouť

přijel Milota s Hanou i Markytou do Prahy. Hana neviděla nic, neslyšela nic, ona se shlížela jen ve svém Karlu, který se jí zdál ještě tisíckráte pěknější než dříve. Sama Markyta, jakkoli ji vždy píchlo, když se naň podívala, musela mít z něho radost, jak mu ten oblek slušel. — Jen kdyby toho loučení nebylo bývalo a těch osmi roků, ono by to bylo všecko ušlo!

Petr uznal, že měl Karel pravdu, že je Bára dobré děvče i že ho má ráda; nerozmýšlel se dlouho a v roce byla veselka. — Karel přišel na dovolenou co desátník, z čehož měl Barta největší radost. Jestli měl Karlu rád, měl Karla ještě radši.

Tři léta uplynuly. Čtvrtý rok stal se Karel šikovatelem. To byl přece již hodným pánem, mohl se stát i oficírem, měli ho rádi, ale tu začal toužit po horách — po Haně tak převelice, že by byl i generalskou uniformu dal — kdyby ji byl měl — za selskou kazajku.

Hana měla snad tušení jeho zármutku, chodila jako tělo bez duše a toužila v horách po Praze.

„Tuto nemůž tak být. Jeden vrká tu, druhý tam; hať se to sebere, bude pokoj. Selka, hupeč mi ňákú caltu[30] na cestu, Jirko, ty namaž vůz, zítra jedu do Prahy. Musím se na to poptat!“ Tak řekl jednoho dne Milota. Čeledín namazal dobře vůz, selka upekla s Hanú dobrú caltu sedlákovi na cestu a Karlovi do Prahy, a sedlák jel druhý den ku Praze.

Když se za několik dní navrátil, povídal: „No huž se ty Hana těš, je to huděláno!“ —

Za krátký čas potom vrátil se Karel co vysloužilec domů, stal se řádným sedlákem a žije snad posud se svou Hanou.

POZNÁMKY

1. Srub = komora.
2. Před samohláskami *a*, *u* kladou vždy *h* v okolí Domažlickém.
3. Odtud přezdívá se jim *buláci*.
4. Vrhlice = krajáč na mléko.
5. Vrkoč = pletenec z vlasů.
6. Karasaté = kučeraté na rozdíl od vlasů *lehlých*.
7. Krby jsou v světnicích, ohniště v kuchyních.
8. Na červené vejce = na velikonoce, jakož opět svátky svatodušní *zelené* svátky slovou.
9. Na návštěvu.
10. Výminek.
11. Preclík.
12. O osobě, k níž zvláštní vážnost mají, mluví vždy v množném čísle.
13. Lichva = drůbež; jakož i na Slovensku lichvou *menší* dobytek, zvláště pak *drůbež* jmenují.
14. Drcek = spinadlo v podobě knoflíků, kterým se ženská košile u krku spíná.
15. Děvčata udělají kolo, chlapec, který dělá ubohého vojáka, postaví se uprostřed a začne zpívat:

    Já jsem chlapec z Polské,
    dobře mi jde execirka,
    já jsem chlapec z Polské,
    dobře mi to jde.

    Psali o mne Kútští páni,
    že oni mne odchovají,
    že musím na vojnu,
    že musím za ně.

    Děvčata opakují poslední refrain, držíce se za ruce a kolem chlapce se točíce. Nato si chlapec jedno z děvčat vezme za ruku a začne zpívat druhý verš:

Neplač, děvče, pro mne,
že já jsem na vojně,
neplač, děvče, pro mne,
že já jsem voják.

Já voják na voze,
mám púta na noze,
musím mašírovat
ku Praze.

Zase se opakuje refrain, pak chlapec se všemi děvčaty jednou kolem zatancuje.

16. Velký trh, t. zimní.
17. Peručí = větve, chvoj.
18. Stoka = potok; srv. „zlatá stoka“ potok u Třeboně, protože mnoho mlýnů žene.
19. Na ohledy, na zálety.
20. Vědro = konev, v níž se voda nosí. Srov. píseň: *Kytice* v Rkp. Králodv. „nabiera vody v kovaná vědra“.
21. Nejhorší zaklnutí „po smrti černě chodit“.
22. Kopa je pásmo, kolik pásem na loket, tolika-kopové plátno.
23. Louče.
24. Živé šátky t. červené.
25. Manka, jinde Manča, Marie.
26. Boží milosti.
27. K božímu ohni se chová veliká úcta a nezapomene se žádný den, *božímu ohni dávat pokrm* od toho co se jí, aby se mu nezastesklo a on z domu se nestěhoval. To si plaménky, když se sejdú, povídají kterak se jim vede, a ten chudý plamének se obyčejně vystěhuje od skúpého hospodáře.
28. Také se řekne o líbání muže s mužem.
29. Klika u dveří.
30. Pečivo vánoční, vánočka.

Používání nov. známek povoleno výnosem č. 138.112 ze dne 9. XII. 1897.
Tiskem Unie v Praze.